

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Δημοσιονομική διόρθωση. Γνήσια αντικειμενική ευθύνη αχρεωστήτως λαβόντος. Ανωτέρα βία. Υλοποίηση μέρους τουριστικής επένδυσης. Αρχή αναλογικότητας κατά το ενωσιακό και εθνικό δίκαιο.

ΤΜΗΜΑ Ι

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 15 Μαΐου 2018, με την ακόλουθη σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Κωνσταντίνος Κρέπης και Ειρήνη Κατσικέρη, Σύμβουλοι, Κωνσταντίνος Δήμου και Αικατερίνη Θεοφανίδου, Πάρεδροι (με συμβουλευτική ψήφο).

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο: Παραστάθηκε ο Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο Ευάγγελος Καραθανασόπουλος, ως νόμιμος αναπληρωτής της Γενικής Επιτρόπου της Επικρατείας, που κωλύεται.

Γραμματέας: Πελαγία Κρητικού, Γραμματέας του Ι Τμήματος.

Για να δικάσει την από 28.8.2014 (Α.Β.Δ. ...) έφεση:

Της εταιρείας ... με την επωνυμία «...», που εδρεύει στη ... (οδός ...), με ΑΦΜ ... και εκπροσωπείται νόμιμα, η οποία παραστάθηκε μετά της πληρεξουσίας δικηγόρου της ... (Α.Μ. Δ.Σ. ...).

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου.

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση της .../20.6.2014 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης της Γενικής Γραμματέως της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ...

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε:

Την πληρεξούσια δικηγόρο της εκκαλούσας εταιρείας, η οποία ζήτησε την παραδοχή της έφεσης.

Τον Εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της έφεσης.

Τον Αντεπίτροπο Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ανέπτυξε την από 15.5.2018 γνώμη του και πρότεινε την απόρριψη της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα αυτού, με την παρουσία όλων των ανωτέρω μελών του και της γραμματέως του.

Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Ειρήνης Κατσικέρη. Και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το νόμο

Αποφάσισε τα ακόλουθα:

Ι. Η ένδικη έφεση νομίμως επανεισάγεται προς συζήτηση μετά την έκδοση της 685/2017 μη οριστικής απόφασης του Τμήματος τούτου, με την οποία κηρύχθηκε απαράδεκτη η συζήτηση της ένδικης υπόθεσης κατά την αρχικώς ορισθείσα δικάσιμο της 7.2.2017. Με την έφεση αυτή, για την άσκηση της οποίας καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο (βλ. το ηλεκτρονικό παράβολο, με κωδικό ...), ζητείται η ακύρωση της

.../20.6.2014 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης της Γενικής Γραμματέως της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ..., με την οποία επιβλήθηκε στην εκκαλούσα εταιρεία δημοσιονομική διόρθωση, ποσού 155.838,47 ευρώ, που φέρεται ότι έλαβε αχρεωστήτως, στο πλαίσιο χρηματοδότησης του επενδυτικού της σχεδίου, με κωδικό ΟΠΣ ... και τίτλο «...», που έχει ενταχθεί στο Μέτρο 1.10 «Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων» του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Μείωση των έντονων φαινομένων δεισιμού, με έμφαση στις ορεινές και αγροτικές περιοχές» του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) Στερεάς Ελλάδας 2000 – 2006. Η υπό κρίση έφεση απαραδέκτως στρέφεται και κατά της «Αποκεντρωμένης Διοίκησης ...», δοθέντος ότι τούτη δεν νομιμοποιείται παθητικά, αφού διάδικος στη δίκη ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι το Ελληνικό Δημόσιο (άρθρο 8 παρ. 1 του π.δ/τος 1225/1981, ΦΕΚ Α' 304), εκπροσωπούμενο, σύμφωνα με τα άρθρα 11 παρ. 1 του π.δ/τος 1225/1981 και 1 παρ. 1 του διατάγματος της 26.6/10.7.1944 «Περί κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου» (ΦΕΚ Α' 139), από τον Υπουργό Οικονομικών (ΕΣ Ι Τμ. 1819/2016, 7398, 2228/2015, 4629, 3030/2014 κ.ά.). Κατά τα λοιπά, η ίδια έφεση, που έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και εν γένει νομοτύπως, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να ερευνηθεί, περαιτέρω, ως προς το παραδεκτό και βάσιμο των λόγων της.

II. 1. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1257/1999 του Συμβουλίου της 17^{ης} Μαΐου 1999 «για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών» (ΕΕ L 160/26.6.1999) εισήγαγε νέο καθεστώς στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης, καταργώντας με το άρθρο 55, μεταξύ άλλων, τον Κανονισμό (ΕΚ) 950/1997 του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαΐου 1997 (ΕΕ L 124/2.6.1997). Μεταξύ των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης που προβλέπονται στον τίτλο II του ως άνω Κανονισμού περιλαμβάνεται και η ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων (Κεφάλαιο IX, άρθρο 33). Ενόψει του ανωτέρω κοινοτικού καθεστώτος ενισχύσεων στον αγροτικό τομέα, εκδόθηκε σε εθνικό επίπεδο η 305875/8404/505/19.11.2002 κοινή απόφαση (Κ.Υ.Α.) των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Γεωργίας με τίτλο «Καθεστώς ενισχύσεων του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006 για τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα ανάπτυξης του αγροτικού χώρου» (ΦΕΚ Β' 1488), όπως τροποποιήθηκε με τις 319457/16773/9.12.2004 (ΦΕΚ Β' 1849) και 5335/20.4.2007 (ΦΕΚ Β' 691) κοινές αποφάσεις των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, η οποία ορίζει τα εξής: Στο άρθρο 7 ότι: «1. Στα πλαίσια του Μέτρου «Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων» και των αντίστοιχων δράσεων των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Π.Ε.Π.), προβλέπεται η ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων τα οποία αφορούν στη συμπλήρωση ή ανάπτυξη τουριστικής υποδομής στον τομέα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στον αγροτουρισμό (...) 2. Όσον αφορά στο καθεστώς ενισχύσεων του Μέτρου, υποψήφιοι δικαιούχοι δύνανται να είναι: (...) Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (επιχειρήσεις, αγροτικοί συνεταιρισμοί κ.ο.κ.) (...), στο άρθρο 11 ότι: «Οι φορείς μπορούν να υποβάλλουν αιτήσεις - μελέτες στις προσδιορισμένες ημερομηνίες που αναγράφονται στις προκηρύξεις των Μέτρων, οι οποίες δημοσιεύονται με ευθύνη του τελικού δικαιούχου συνεπικουρούμενου από τη Δομή Στήριξης (...)», στο άρθρο 17 ότι: «1. (...) 5. Το Υπουργείο Γεωργίας ή η αντίστοιχη Περιφέρεια με βάση την καταρχήν έγκριση του επενδυτικού σχεδίου (...) προβαίνει στην οριστική έγκριση των έργων αυτών με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας ή του αντίστοιχου Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, αναλαμβάνοντας

δέσμευση για την καταβολή των ενισχύσεων. Στην παραπάνω απόφαση προσδιορίζονται επακριβώς: - Ο φορέας του έργου και ο Α.Φ.Μ. - Ο τίτλος της επένδυσης – Ο τίτλος του έργου, κωδικός Ο.Π.Σ., κωδικός Σ.Α.Ε. – Η τοποθεσία της επένδυσης – Ο συνολικός προϋπολογισμός – Ο επιλέξιμος προϋπολογισμός σύμφωνα με το ειδικό έντυπο απόφασης της γνωμοδοτικής επιτροπής – Οι χορηγούμενες ενισχύσεις – Η ίδια συμμετοχή του φορέα και η προέλευσή της – Ο αριθμός των δόσεων καταβολής των ενισχύσεων – Οι όροι χορήγησης της συνδρομής – Χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης του έργου – Αναλυτική Κατάσταση Εγκεκριμένων Επιλέξιμων Δαπανών. Η μη τήρηση των όρων χορήγησης της συνδρομής μπορεί να επισύρει την ανάκληση της απόφασης και την κατάπτωση των εγγυητικών επιστολών», στο άρθρο 21 ότι: «1. Ο τελικός αποδέκτης οφείλει να εκτελέσει την επένδυση σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην αίτηση - μελέτη που υποβλήθηκε στη Δομή Στήριξης και έτυχε έγκρισης (...) και μέσα στα χρονικά περιθώρια που προσδιορίζονται στην απόφαση του Υπουργού Γεωργίας ή των Γενικών Γραμματέων των Περιφερειών (...)», στο άρθρο 24 ότι: «1. Η παρακολούθηση της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων γίνεται από τον τελικό δικαιούχο με την υποστήριξη της Δομής Στήριξης και αφορά τόσο στο φυσικό όσο και στο οικονομικό αντικείμενο (...) 6. Έλεγχος Τήρησης των Συμβατικών Μακροχρόνιων Υποχρεώσεων – Ο Έλεγχος της τήρησης των συμβατικών υποχρεώσεων των δικαιούχων γίνεται στο πλαίσιο τακτικών ετήσιων δειγματοληπτικών σε επαρκές και αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των δικαιούχων. Ο έλεγχος πραγματοποιείται υποχρεωτικά από τους Τελικούς Δικαιούχους με τη συνδρομή των Δομών Στήριξης.- Σε περιπτώσεις καταγγελιών, αμφιβολιών και σε κάθε άλλη περίπτωση που αυτό κρίνεται αναγκαίο, διενεργείται έκτακτος έλεγχος από τον Τελικό Δικαιούχο (...) – Σε περιπτώσεις που οι συγκεκριμένοι έλεγχοι οδηγούν στην επιβολή δημοσιονομικών διορθώσεων, οι Τελικοί Δικαιούχοι ενημερώνουν σχετικά την αρμόδια Διαχειριστική Αρχή και την Ειδική Υπηρεσία Αρχή Πληρωμής του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών – Οι δικαιούχοι εφόσον επιλεγούν για έλεγχο, θα πρέπει να υποβάλλουν κάθε παραστατικό στοιχείο που απαιτείται για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, σχετικά με την τήρηση των συμβατικών υποχρεώσεών τους (...)», στο άρθρο 26 ότι: «1. Η οικονομική ενίσχυση για κάθε οριστικά ενταγμένο επενδυτικό σχέδιο έργο αποδίδεται σε ισάριθμες δόσεις όπως προσδιορίζεται στην απόφαση έγκρισης του έργου (παρ. 5 άρθρο 17), απολογιστικά και ανάλογα με την πρόοδο κατασκευής του. 2. Η πρώτη αίτηση πληρωμής υποβάλλεται από τον φορέα της επένδυσης μετά την πραγματοποίηση δαπανών, για εγκεκριμένες εργασίες τουλάχιστον ίσων με το 20% των επιλέξιμων δαπανών. 3. Η τελευταία αίτηση πληρωμής δεν μπορεί να αντιπροσωπεύει ποσοστό ενίσχυσης μικρότερο του 20% των επιλέξιμων δαπανών. Ο αριθμός των δόσεων δύναται να κυμαίνεται από μία (1) έως τρεις (3) ανάλογα με το κόστος του έργου. 4. (...)» και στο άρθρο 30 ότι: «1. Η διαδικασία των κυρώσεων θα εξειδικεύεται κατά μέτρο στους σχετικούς οδηγούς εφαρμογής. Τα αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντα ποσά ενισχύσεων θα ανακτώνται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. 2. (...)».

2. Με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1260/1999 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999 «περί γενικών διατάξεων για τα Διαρθρωτικά Ταμεία» (ΕΕ L 161/26.6.1999) θεσπίστηκε, μεταξύ άλλων, ένα αποκεντρωμένο σύστημα εφαρμογής και ελέγχου των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα οποία περιλαμβάνεται και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ-Π, άρθρο 2 παρ.1), σύμφωνα με το οποίο η ευθύνη για την υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων από κοινοτικούς πόρους Πράξεων, που εντάσσονται στο

πλαίσιο εφαρμογής εγκεκριμένων Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, καθώς και ο έλεγχός τους, ανήκει κατά πρώτο λόγο στην ευθύνη των κρατών μελών, στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης μεταξύ της Επιτροπής και αυτών και κατ' εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας. Ειδικότερα, από τα άρθρα 38 και 39 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 και 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 448/2001 της Επιτροπής της 2ας Μαρτίου 2001 «για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ.1260/1999 του Συμβουλίου όσον αφορά τη διαδικασία διενέργειας δημοσιονομικών διορθώσεων στην παρέμβαση που χορηγείται στο πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων» (ΕΕ L 64 της 6.3.2001), συνάγεται ότι τα κράτη μέλη, προκειμένου να εκπληρώσουν την ως άνω υποχρέωσή τους, οφείλουν να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η θέσπιση του αναγκαίου νομοθετικού πλαισίου για τη διασφάλιση της επιτυχούς εκτέλεσης των επί μέρους ενεργειών, την πρόληψη και δίωξη των παρατυπιών, καθώς και την ανάκτηση των μη ορθώς διατεθέντων, για την επίτευξη των χρηματοδοτούμενων στόχων, κονδυλίων, η οποία ενεργείται με την επιβολή των αναγκαίων δημοσιονομικών διορθώσεων (απόφ. ΔΕΚ της 22.1.2004, C- 271/01, «Ministero delle Politiche Agricole e Forestali», σκ. 39, Ε.Σ. Ολ. 1811/2014, I Τμ. 2212/2008, 3680/2009, 91, 2225/2012, 1223, 2349, 3494/2014).

3. Σε εθνικό επίπεδο, έχουν θεσπιστεί οι νόμοι 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 247) και 2860/2000 «Διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχος του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 251), που ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, τα ζητήματα της διαχείρισης και του ελέγχου των δαπανών, καθώς και της ανάκτησης των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων εθνικών ή κοινοτικών κονδυλίων, κατά την εκτέλεση των συγχρηματοδοτούμενων Πράξεων. Συγκεκριμένα, κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 104 του ν. 2362/1995, εκδόθηκε η 907/052/2.7.2003 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Γεωργίας «Εθνικό σύστημα δημοσιονομικών διορθώσεων για την ανάκτηση αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από πόρους του κρατικού προϋπολογισμού για την υλοποίηση προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.), του Ταμείου Συνοχής και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών για την προγραμματική περίοδο 2000-2006» (ΦΕΚ Β' 878), με την οποία θεσπίστηκε ειδική διαδικασία ανάκτησης (επιστροφής) των ποσών που, κατόπιν ελέγχου από τα αναφερόμενα στο ν. 2860/2000 όργανα, ήτοι τη Διαχειριστική Αρχή, την Αρχή Πληρωμής και την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (βλ. άρθρα 6, 9 και 17 του ν. 2860/2000), διαπιστώθηκε ότι καταβλήθηκαν αχρεωστήτως ή παρανόμως σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή δημόσιες υπηρεσίες και φορείς, που ενεργούν με την ιδιότητα του τελικού δικαιούχου ή του τελικού αποδέκτη, για την υλοποίηση προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.) για την προγραμματική περίοδο 2000-2006.

III. Από τις προαναφερθείσες διατάξεις, συνάγεται, μεταξύ άλλων, ότι η ενθάρρυνση των τουριστικών δραστηριοτήτων συγκαταλέγεται μεταξύ των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων και, επομένως, τμήμα του κόστους των επενδύσεων αυτών δύναται να συγχρηματοδοτηθεί και με κοινοτικά κονδύλια. Στην τελευταία περίπτωση, το κράτος μέλος υποχρεούται να οργανώσει πλήρες σύστημα ελέγχου σχετικά με την πραγματοποίηση και ολοκλήρωση του εκάστοτε επενδυτικού σχεδίου, την έναρξη της παραγωγικής λειτουργίας αυτού, την τήρηση των όρων της απόφασης ένταξης και τη συμμόρφωση του φορέα στις συμβατικές μακροχρόνιες

υποχρεώσεις του. Εάν κατά τον έλεγχο του φορέα, που στην περίπτωση αυτή έχει την ιδιότητα του τελικού αποδέκτη της συγχρηματοδοτούμενης Πράξης, διαπιστωθεί παράβαση των υποχρεώσεων που ανέλαβε, η οποία συνεπάγεται την άρση της υπαγωγής του στο καθεστώς αυτό ή τη μείωση της επιχορήγησης, το ανάλογο ποσό της εισπραχθείσας επιχορήγησης θεωρείται ως αχρεωστήτως καταβληθέν και αναζητείται απ' αυτόν με την έκδοση σε βάρος του απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης (Ε.Σ. Ι Τμ. 1016/2018). Ειδικότερα, για την ανάκτηση της χρηματοδότησης αρκεί η διαπίστωση ότι δεν έχουν τηρηθεί από τον τρίτο - τελικό αποδέκτη, οι όροι από τους οποίους εξαρτήθηκε η χορήγησή της, ήτοι οι όροι που τίθενται ως προς τη νομιμότητα, κανονικότητα και επιλεξιμότητα των δαπανών. Και τούτο διότι η συμβατότητα κάθε δαπάνης προς τους συγκεκριμένους στόχους και όρους επιλεξιμότητας του προγράμματος, στο οποίο είναι ενταγμένη η συγχρηματοδοτούμενη πράξη, από την οποία απορρέει η δαπάνη αυτή, συνιστά αναγκαίο όρο για τη διατήρηση της δημόσιας χρηματοδοτικής συνδρομής, χωρίς να καταλείπεται στις ελεγκτικές αρχές περιθώριο εκτίμησης ως προς τη σκοπιμότητα ή μη της απαίτησης επιστροφής των αχρεωστήτως ή παρατύπως χορηγηθέντων κεφαλαίων της Ένωσης. Εξάλλου, η επιβολή του μέτρου της ανάκτησης της αχρεωστήτως καταβληθείσας χρηματοδότησης αποτελεί συνέπεια της διαπίστωσης ότι ελλείπουν ή πάσχουν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λήψη της και δεν προϋποθέτει την συνδρομή πταίσματος του υπευθύνου, καθόσον περιορισμός της δυνατότητας ανάκτησης της παρανόμως διατεθείσας χρηματοδοτικής συνδρομής στις περιπτώσεις παρατυπιών διαπραχθεισών εξ υπαιτιότητας του υπευθύνου θέτει σε διακινδύνευση τους κοινοτικούς πόρους. Συνεπώς, η ευθύνη του αχρεωστήτως λαβόντος προς επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων ποσών είναι, ενόψει των αρχών της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και της αποτελεσματικότητας στην προστασία των κοινοτικών πόρων, γνήσια αντικειμενική και συνιστά απλή συνέπεια της διαπίστωσης ότι δεν συνέτρεχαν οι όροι χρηματοδότησης (Ε.Σ. Ι Τμ. 1722,1721,1711/2016). Οι ρυθμίσεις δε αυτές παρίστανται συμβατές προς τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας και της προβλεψιμότητας, αφού απορρέουν από ένα καταρχήν πλήρες, σαφές και εκ των προτέρων γνωστό πλέγμα κανόνων, σχετικά με το μέτρο της ευθύνης των φυσικών ή νομικών προσώπων που φέρουν την ιδιότητα του τελικού δικαιούχου και/ή λήπτη των σχετικών χρηματοδοτήσεων (Ε.Σ. Ολ. 7413/2015). Μόνο το γεγονός ότι το υπό χρηματοδότηση μέτρο έχει υλοποιηθεί δεν αρκεί για να δικαιολογήσει την καταβολή και διατήρηση της κοινοτικής συνδρομής, καθόσον τα προβλεπόμενα στους Κανονισμούς 1260/1999 και 448/2001 μέτρα επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης των χρηματοδοτήσεων επιβάλλονται σε κάθε περίπτωση αθέτησης των όρων χορήγησής τους και όχι μόνον σε περιπτώσεις παρατυπιών που θέτουν σε κίνδυνο την πραγματοποίηση του σχεδίου ή συνεπάγονται σημαντικές τροποποιήσεις που επηρεάζουν την φύση και την ίδια την βιωσιμότητα τους (βλ. απόφ. ΔΕΚ της 19.1.2006, C- 240/03 “Valnerina”), είναι, όμως σε κάθε περίπτωση, ανάλογες της παράβασης που διαπιστώνεται. Και τούτο, διότι κατά τη λήψη των μέτρων ανάκτησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων κονδυλίων, πρέπει να τηρούνται οι γενικές αρχές του ενωσιακού και εθνικού δικαίου, μεταξύ των οποίων η αρχή της αναλογικότητας, που επιβάλλει στα αρμόδια διοικητικά όργανα, κατά την επιβολή του μέτρου της ανάκτησης της χρηματοδότησης, να μην βαίνουν πέραν των ορίων του αναγκαίου και πρόσφορου για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού που είναι η διασφάλιση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης των κοινοτικών πόρων (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 12.7.2012, C- 59/11, της 15ης Σεπτεμβρίου 2005 C-199/03 κ.α. Ε.Σ. Ι Τμ. 1004, 1005/2017).

IV. Από τα στοιχεία του φακέλου της ένδικης υπόθεσης προκύπτουν τα ακόλουθα:

1. Με την .../5.7.2006 αίτησή της, η εκκαλούσα ζήτησε τη χρηματοδότηση του επενδυτικού της σχεδίου, που αφορούσε στην ίδρυση ξενοδοχειακής μονάδας επιπλωμένων διαμερισμάτων, δυναμικότητας είκοσι δύο (22) αρχικά και, εν συνεχεία, κατόπιν τροποποίησης του σχεδίου της, είκοσι (20) κλινών, τριών αστέρων, στη θέση ..., στο πλαίσιο του Μέτρου 1.10 του Π.Ε.Π. Στερεάς Ελλάδας 2000 - 2006. Ακολούθησε η .../18.12.2006 απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας ..., όπως τροποποιήθηκε με τις .../3.3.2008, .../4.8.2008, .../26.11.2008, .../6.7.2009, .../23.9.2009, .../3.3.2010 και .../1.12.2010 όμοιες, με την οποία εγκρίθηκε η ένταξη του άνω επενδυτικού σχεδίου της εκκαλούσας (τελικού αποδέκτη) στη Δράση 1.10.2.1 «Ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων», του ανωτέρω Μέτρου 1.10 «Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων» με συνολικό επιλέξιμο προϋπολογισμό 393.929,04 ευρώ, δημόσια δαπάνη 216.660,97 ευρώ (ποσοστό 55%) και ιδιωτική δαπάνη 177.268,07 ευρώ (ποσοστό 45%), καταβλητέα κατά το ποσό των 78.785,81 ευρώ από ίδια κεφάλαια και κατά το ποσό των 98.482,26 ευρώ από δανειακά κεφάλαια. Με την ίδια απόφαση ορίστηκε, ως ημερομηνία έναρξης των εργασιών κατασκευής της μονάδας και επιλεξιμότητας των δαπανών της, η 1^η.11.2006 και, ως ημερομηνία λήξης, η 17^η.6.2008, η οποία παρατάθηκε διαδοχικά έως 17.10.2008, 30.6.2009, 15.8.2009, 31.10.2009, 31.10.2010 και τελικώς έως 31.12.2010. Περαιτέρω, ορίστηκε ότι η οικονομική ενίσχυση καταβάλλεται απολογιστικά, σε δόσεις, ο αριθμός των οποίων κυμαίνεται από μία έως τρεις, ότι η πρώτη αίτηση πληρωμής υποβάλλεται εντός δώδεκα (12) μηνών από την ένταξη του έργου για εγκεκριμένες εργασίες ποσοστού τουλάχιστον ίσου με το 20% του εγκεκριμένου προϋπολογισμού, ότι η τελευταία αίτηση πληρωμής δεν μπορεί να αντιπροσωπεύει ποσοστό ενίσχυσης μικρότερο του 20% των επιλέξιμων δαπανών και καταβάλλεται μετά την εμπρόθεσμη ολοκλήρωση του επενδυτικού σχεδίου και την πιστοποίηση του συνολικού υλοποιηθέντος φυσικού αντικειμένου και λειτουργία του, η οποία γίνεται με την υποβολή των αδειών λειτουργίας όπου απαιτείται και ότι η οριστική παραλαβή των έργων γίνεται πριν την αποπληρωμή αυτών με ευθύνη του Τελικού Δικαιούχου (άρθρο 3), ότι ο τελικός αποδέκτης οφείλει να εκτελέσει την επένδυση μέσα στα χρονικά περιθώρια του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης (άρθρο 6) καθώς και ότι σε περίπτωση μη τήρησης των όρων της απόφασης ένταξης, εκδίδεται απόφαση ανάκλησης της απόφασης ένταξης και μερικής ή ολικής επιστροφής των ποσών της δημόσιας επιχορήγησης, ότι ο τελικός αποδέκτης υποχρεούται να αποκτήσει σήμα λειτουργίας του Ε.Ο.Τ. με την ολοκλήρωση της επένδυσης, άλλως θα εκδοθεί απόφαση ανάκλησης της υπαγωγής και επιστροφής της χρηματοδότησης (άρθρο 8), ότι σε περίπτωση ανάκλησης της απόφασης ένταξης, ο τελικός αποδέκτης υποχρεούται σε επιστροφή του συνόλου των οικονομικών ενισχύσεων που έλαβε (άρθρο 11B) και ότι, τέλος, σε περίπτωση που ο τελικός αποδέκτης αδυνατεί να υλοποιήσει το εγκεκριμένο επενδυτικό σχέδιο δύναται να παραιτηθεί κι ότι εάν η παραίτηση αφορά στο σύνολο ή μέρος του επενδυτικού σχεδίου και εφόσον το μέρος του έργου που πραγματοποιήθηκε κριθεί ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα, το έργο ακυρώνεται, οι δε ενισχύσεις ανακτώνται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις (άρθρο 12). Την ως άνω απόφαση ένταξης η εκκαλούσα συνυπέγραψε, στις 5.12.2006, δηλώνοντας ρητά ότι αποδέχεται ανεπιφύλακτα όλους τους όρους της. Εξάλλου, κατά την διάρκεια υλοποίησης της επένδυσης, η εκκαλούσα εισέπραξε: α) το ποσό των 43.958,02 ευρώ, κατόπιν της από 14.12.2007 αίτησής της για την πληρωμή της 1^{ης} δόσης της χρηματοδότησης και της .../5.3.2008 βεβαίωσης προόδου

εργασιών της Περιφέρειας, και β) το ποσό των 111.880,45 ευρώ, κατόπιν της από 12.11.2008 αίτησης πληρωμής της 2^{ης} δόσης της χρηματοδότησης και της .../22.1.2009 βεβαίωσης προόδου εργασιών της Περιφέρειας, ήτοι συνολικά εισέπραξε το ποσό των 155.838,47 ευρώ.

2. Στις 28.12.2010, η εκκαλούσα υπέβαλε προς τη Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, η οποία αποτελούσε μέχρι την 1^η.11.2011 τον τελικό δικαιούχο του προγράμματος και στη θέση της οποίας υπεισήλθε μετά την ημερομηνία αυτή η Διεύθυνση Αγροτικών Υποθέσεων ... της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ..., τιμολόγια του έργου, ζητώντας την οριστική παραλαβή του. Ενόψει της αίτησης αυτής, η ανωτέρω Διεύθυνση απέστειλε στην εκκαλούσα, στις 2.6.2011, το .../2011 έγγραφο, με το οποίο της ζητούσε, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η παραλαβή του επενδυτικού της σχεδίου, να της προσκομίσει σειρά δικαιολογητικών, μεταξύ των οποίων και σήμα λειτουργίας της μονάδας από τον ΕΟΤ. Επίσης, με το .../21.12.2012 έγγραφο της ίδιας υπηρεσίας ζητήθηκε και πάλι από την εκκαλούσα, το αργότερο μέχρι 15.2.2013, η υποβολή του άνω σήματος λειτουργίας, ενόψει της υποχρέωσης υποβολής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έως τις αρχές Μαρτίου 2013 των τελικών εκθέσεων για την ολοκλήρωση των διαδικασιών που αφορούσαν στο κλείσιμο του Π.Ε.Π. Στερεάς Ελλάδας 2000 – 2006, με την υπόμνηση ότι, εφόσον δεν ολοκληρωθεί το έργο και υποβληθεί η τελική έκθεση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα πρέπει να κινηθεί η διαδικασία επιστροφής της καταβληθείσας χρηματοδότησης, ως αχρεωστήτως καταβληθείσας. Στις 11.9.2013, η εκκαλούσα υπέβαλε προς την άνω Διεύθυνση αίτημα καταβολής του ποσού των 15.000,00 ευρώ, βάσει ανεξόφλητων τιμολογίων, συνολικού ύψους 42.844,99 ευρώ, ως τμήμα της 3^{ης} δόσης της ενίσχυσης, προκειμένου να ολοκληρώσει το επενδυτικό της σχέδιο και να λάβει σήμα λειτουργίας του ΕΟΤ, αναφέροντας ότι απομένουν ελάχιστες εργασίες για την ολοκλήρωσή του, ωστόσο η ίδια αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες, ενώ στις 26.11.2013 υπέβαλε πρόσθετα δικαιολογητικά. Ακολούθως, τα μέλη της Επιτροπής Οριστικής Παραλαβής Έργων των ... Α' και Β' κύκλου πρόσκλησης του Π.Ε.Π. Στερεάς Ελλάδας 2000 – 2006 προέβησαν, στις 11.12.2013, σε καταγραφή των εργασιών για την οριστική παραλαβή της επένδυσης της εκκαλούσας. Κατά την ημερομηνία αυτή, η Επιτροπή Παραλαβής πραγματοποίησε επιτόπιο έλεγχο στην επένδυση της εκκαλούσας και συνέταξε την .../19.12.2013 «βεβαίωση προόδου εργασιών της 3^{ης} δόσης και οριστικής παραλαβής της επένδυσης», στην οποία διαπιστώθηκε «...ότι δεν έχει ολοκληρωθεί το οικονομικό και φυσικό αντικείμενο καθότι υπολείπονται εργασίες στα μισά δωμάτια, δεν υπάρχει κουζίνα, δεν έχει εγκατασταθεί κεντρική θέρμανση και δεν είναι ηλεκτροδοτημένη η μονάδα. (...) Αναλυτικότερα, από τα 10 διαμερίσματα που διαθέτει η μονάδα, διαπιστώθηκε ότι μόνο τα πέντε διώροφα εξ αυτών ήταν επιπλωμένα. Σε αυτά καταγράφηκαν στον πάνω όροφο, διπλό κρεβάτι, δύο κομοδίνα εκατέρωθεν του κρεβατιού, τουαλέτα με καθρέφτη και σκαμπό, ξύλινη ντουλάπα και κουρτίνες ενώ στον χώρο του ισογείου καταγράφηκε ένας τριθέσιος καναπές, τραπέζι σαλονιού, τραπέζι με δύο καρέκλες και ξύλινο έπιπλο με ανοξείδωτο νεροχύτη. Τα μπάνια ήταν ολοκληρωμένα με ντουζίερα, νιπτήρα και λεκάνη. Δεν είχαν τοποθετηθεί το κουτί του ηλεκτρολογικού πίνακα, το κουτί κάλυψης των σωλήνων παροχής κρύου – ζεστού νερού κάτω από την ξύλινη σκάλα, πρίζες, φωτιστικά καθώς και σώματα θέρμανσης. Τα δωμάτια δεν ήταν ηλεκτροδοτημένα καθώς τις προηγούμενες μέρες σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της ιδιοκτήτριας αφαιρέθηκε από αγνώστους ο μετασχηματιστής της μονάδας. Στα υπόλοιπα πέντε διαμερίσματα διαπιστώθηκε ότι υπολείπονται εργασίες στα μπάνια (τοποθέτηση ειδών υγιεινής), η τοποθέτηση ντουλάπας, η συναρμολόγηση επίπλου νεροχύτη,

ηλεκτρολογικές εργασίες τοποθέτησης πριζών και φωτιστικών, υδραυλικές εργασίες και η τοποθέτηση επίπλων. Ο περιβάλλον χώρος πρόσβασης στα διαμερίσματα έχει καλυφθεί με χαλίκι ενώ δεν έχουν ολοκληρωθεί όλες οι εργασίες που αφορούν στην τοποθέτηση ξύλινων κιγκλιδωμάτων. Υπολείπεται επίσης η κατασκευή μικρού τμήματος ράμπας για την πρόσβαση σε διαμέρισμα ΑΜΕΑ. Ο κεντρικός χώρος της μονάδας έχει κλείσει με την τοποθέτηση υαλοστασίων αλουμινίου και έχουν τοποθετηθεί τραπεζάκια με καρέκλες. Έχει τοποθετηθεί το έπιπλο της ρεσεψιόν ενώ εκκρεμούν ηλεκτρολογικές εργασίες στον χώρο της κουζίνας της κεντρικής μονάδας (τοποθέτηση πριζών) και η αγορά του απαραίτητου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού (πάγκοι, ερμάρια κ.λπ.) που θα την καταστήσει ολοκληρωμένη και λειτουργική για την εξυπηρέτηση των πελατών. Στο υπόγειο του κεντρικού χώρου διαπιστώθηκε ότι έχουν ολοκληρωθεί τα κοινόχρηστα μπάνια. Οι βοηθητικοί χώροι είναι στα μπετά καθώς και οι τουαλέτες του προσωπικού και λοιπές αποθήκες. Σε μια εκ των αποθηκών βρέθηκε συσκευασμένος ο λοιπός εξοπλισμός των διαμερισμάτων. Στο χώρο του λεβητοστασίου υπάρχουν οι αναμονές των σωλήνων για τη σύνδεση του λέβητα αλλά δεν υπάρχει ο λέβητας, ο καυστήρας, το δοχείο διαστολής, ο κυκλοφορητής, τα σώματα και λοιπά υλικά των τιμολογίων .../23.10.2009, .../29.10.2009 και .../30.10.2009 της ... (...) Συμπερασματικά αναφέρεται ότι το επενδυτικό σχέδιο δεν μπορεί να θεωρηθεί στην παρούσα φάση ολοκληρωμένο και λειτουργικό και να παραληφθεί εάν μέχρι την 31.12.2013 δεν προσκομιστεί Σήμα Λειτουργίας ΕΟΤ και δεν ολοκληρωθούν οι υπολειπόμενες εργασίες, όπως αυτές αναγράφονται ανωτέρω (ολοκλήρωση φυσικού αντικείμενου)». Με τα δεδομένα αυτά, δεν κατέστη δυνατή η παραλαβή της επένδυσης, καθώς υπολείπονταν εργασίες που καθιστούσαν μη αυτόνομη τη λειτουργία της. Η ανωτέρω έκθεση εστάλη στην εκκαλούσα στις 20.12.2013, ενώ με το .../30.1.2014 έγγραφο της Διεύθυνσης Αγροτικών Υποθέσεων ... ενημερώθηκε ότι, ενόψει των διαπιστώσεων του ελέγχου, η υπηρεσία θα προβεί σε ανάκληση της απόφασης υπαγωγής και ανάκτηση της επιχορήγησης, κλήθηκε δε σε ακρόαση. Η εκκαλούσα, υπέβαλε στις 13.3.2014 αντιρρήσεις, στις οποίες επικαλέστηκε οικονομικές δυσκολίες ολοκλήρωσης του έργου, ήτοι μη έγκριση της εκταμίευσης 20.000,00 ευρώ από συνολικό δάνειο ποσού 100.000,00 ευρώ της ..., μη αποδοχή από την τράπεζα της εκχώρησης της 3^{ης} δόσης της επιχορήγησης, ύψους περίπου 40.000,00 ευρώ, κ.α. και ζήτησε παράταση της προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου μέχρι το Πάσχα του 2015. Κατόπιν τούτων, εκδόθηκε η .../23.4.2014 απόφαση της Γενικής Γραμματέως της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ... περί ανάκλησης της απόφασης έγκρισης του επενδυτικού σχεδίου της εκκαλούσας, με την αιτιολογία ότι: α) το έργο δεν παραλήφθηκε οριστικά από την αρμόδια επιτροπή, διότι διαπιστώθηκε ότι το πραγματοποιηθέν φυσικό αντικείμενο δεν ήταν επαρκές για την αυτόνομη λειτουργία του, β) δεν πιστοποιήθηκε η εμπρόθεσμη ολοκλήρωση του και δεν προσκομίστηκε Ειδικό Σήμα Λειτουργίας ΕΟΤ και γ) δεν τηρήθηκε το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης. Τέλος, εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης της Γενικής Γραμματέως της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ..., ποσού 155.838,47 ευρώ.

V. Με την υπό κρίση έφεση και το νομίμως κατατεθέν, από 14.5.2018, υπόμνημα προβάλλονται, κατ' εκτίμηση των δικογράφων, οι ακόλουθοι λόγοι έφεσης, χωρίς ωστόσο να αμφισβητούνται από την εκκαλούσα οι πραγματικές διαπιστώσεις του ελέγχου:

1. Έλλειψη υπαιτιότητας και συνδρομή λόγων ανωτέρας βίας. Η εκκαλούσα ισχυρίζεται ότι δεν ευθύνεται για τη μη ολοκλήρωση του φυσικού αντικείμενου του επενδυτικού της σχεδίου, την οποία αποδίδει στην διακοπή της τραπεζικής χρηματοδότησης και την μη καταβολή της τρίτης και τελευταίας δόσης

της χρηματοδότησης. Ειδικότερα, αναφέρει ότι η αρχική χρηματοδότηση, που της είχε εγκριθεί από την ..., ανερχόταν σε 100.000,00 ευρώ, ωστόσο, εν τέλει, δεν εκταμιεύθηκε ποσό 20.000,00 ευρώ, λόγω της μείωσης του δείκτη ρευστότητας των τραπεζών. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη μη εκταμίευση της 3^{ης} και τελευταίας δόσης της χρηματοδότησης, συνιστούν απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών, που εκφεύγει της σφαίρας ευθύνης της και ως εκ τούτου ισχυρίζεται ότι πρέπει να απαλλαγεί από την υποχρέωση επιστροφής της καταβληθείσας ενίσχυσης. Ο λόγος αυτός όμως είναι απορριπτέος, ως αβάσιμος. Τούτο διότι, όπως έγινε δεκτό στη σκέψη ΙΙΙ της παρούσας, η εκκαλούσα εταιρεία, ως τελικός αποδέκτης, υπέχει γνήσια αντικειμενική ευθύνη για την επιστροφή της αχρεωστήτως καταβληθείσας χρηματοδότησης, χωρίς να εξετάζεται η συνδρομή υπαιτιότητας στο πρόσωπό της, γεγονός που θα αντέβαινε στις κοινοτικές και εθνικές διατάξεις που ρυθμίζουν τους όρους και τη διαδικασία ανάκτησης και θα αναιρούσε την πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαίου της ένωσης, αναφορικά με την προστασία παρανόμως διατεθέντων κοινοτικών κονδυλίων. Περαιτέρω, οι περιστάσεις που η εκκαλούσα επικαλείται αναφορικά με τη μη εκταμίευση του ποσού των 20.000,00 ευρώ από το δάνειο που ισχυρίζεται ότι της είχε εγκριθεί, πέραν του ότι προβάλλονται αορίστως και χωρίς να αποδεικνύονται, όπως δεν αποδεικνύεται και ότι αυτή κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια και εξάντλησε κάθε περιθώριο για την κάλυψη του απαιτούμενου κεφαλαίου από ίδιους πόρους, εμπίπτουν στην έννοια του συνήθους επιχειρηματικού κινδύνου. Πρόκειται δηλαδή για περιστάσεις που ενδέχεται με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας να ανακύψουν κατά τη συνήθη επιχειρηματική δράση των ιδιωτικών οικονομικών φορέων, και όχι στην έννοια της ανωτέρας βίας, αφού δεν συνιστούν περιστάσεις ξένες προς τη βούληση και εκτός της σφαίρας επιρροής της, απολύτως ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν, όση επιμέλεια και σύνεση και αν είχε επιδείξει (βλ. αποφ. Ε.Σ. Ολ. 1523/2017, Ι Τμ. 2445/2011, 2222/2012, 1218/2014, 444/2016, βλ. και ΣτΕ 3560/2005, 1960/2009, πρβλ. Δ.Ε.Κ., C-332/06 P, απόφαση της 11.10.2007, σκέψη 65, C-376/97, απόφαση της 10.6.1999, σκέψη 30, C-263/97, απόφαση της 29.9.1998, σκέψη 38). Τέλος, όπως προκύπτει από τους όρους της οικείας απόφασης ένταξης και τις ρυθμίσεις της ΚΥΑ 505/2002 όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, προϋπόθεση για την εκταμίευση της 3^{ης} και τελικής δόσης της χρηματοδότησης ήταν η προηγούμενη εμπρόθεσμη ολοκλήρωση του φυσικού αντικειμένου του επενδυτικού σχεδίου και η θέση του σε λειτουργία, με τη λήψη των σχετικών απαιτούμενων αδειών, υποχρεώσεις που δεν εκπληρώθηκαν. Ως εκ τούτου, η μη χορήγηση της δόσης αυτής δεν αποτελεί, ομοίως, απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών, αλλά αυτόθροη συνέπεια της εκ μέρους της υπαίτιας παραβίασης συγκεκριμένων όρων χρηματοδότησης, τους οποίους εκουσίως και ανεπιφύλακτα αποδέχτηκε κατά την ένταξή της στο πρόγραμμα.

2. Παραβίαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της αναλογικότητας. Ειδικότερα, η εκκαλούσα ισχυρίζεται ότι το μέτρο της απένταξης που της επιβλήθηκε από το πρόγραμμα και της ανάκτησης, εν συνεχεία, του συνόλου της χρηματοδότησης που της χορηγήθηκε αντίκειται στην αρχή της χρηστής διοίκησης, διότι πρόκειται για ένα ιδιαίτερα επαχθές μέτρο, που επιβάλλεται στο πλαίσιο μιας ανεπιεικούς και δογματικής ερμηνείας και εφαρμογής των διατάξεων που διέπουν την εν λόγω χρηματοδότηση. Επίσης, η εκκαλούσα προβάλλει ότι, ενόψει του γεγονότος ότι έχουν ήδη επενδυθεί για την κατασκευή της μονάδας 380.000,00 ευρώ, από ίδια κεφάλαια και τραπεζικό δανεισμό, και 155.838,47 ευρώ από δημόσια χρηματοδότηση (ήτοι συνολικά 535.838,47 ευρώ), και υπολείπεται, όπως ισχυρίζεται, μόνο το ποσό των 17.000,00 ευρώ για την ολοκλήρωσή της (το

οποίο, ωστόσο, η ίδια αδυνατεί να καλύψει), η επιστροφή της χρηματοδότησης συνιστά περιορισμό της οικονομικής της ελευθερίας, που αντίκειται ομοίως στην αρχή της αναλογικότητας. Και τούτο διότι το μέτρο αυτό θα οδηγήσει αφενός την ίδια στον οικονομικό αφανισμό και αφετέρου δεν θα επιτρέψει τη λειτουργία της μονάδας, από την οποία το δημόσιο συμφέρον εξυπηρετείται πολλαπλώς, μέσω της ενίσχυσης του τουρισμού και της τοπικής οικονομίας, της ύπαρξης φορολογικών εσόδων κ.λπ.. Ομοίως και ο λόγος αυτός είναι απορριπτός, ως αβάσιμος. Καταρχήν, πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, για την ολοκλήρωση του φυσικού αντικείμενου της επένδυσης υπολείπονταν εργασίες υδραυλικές και ηλεκτρολογικές, η εγκατάσταση κεντρικής θέρμανσης, η ηλεκτροδότηση της μονάδας, η εγκατάσταση μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού για τη λειτουργία του χώρου εστίασης, η επίπλωση των πέντε (5) από τα δέκα (10) διαμερισμάτων και η ολοκλήρωση του περιβάλλοντος χώρους. Το κόστος για την κάλυψη των εργασιών αυτών φαίνεται να υπερβαίνει σημαντικά το ποσό των 20.000,00 ευρώ ή των 15.000,00 ευρώ που ζητούσε η εκκαλούσα να της καταβληθεί ως μέρος της τρίτης δόσης της χρηματοδότησης, δυνατότητα που δεν υπήρχε, μάλιστα, με βάση του όρους της απόφασης ένταξης, αφού στο από 13.3.2014 έγγραφο αντιρρήσεων της αναφέρει η ίδια, μεταξύ άλλων, ότι το κόστος για την ολοκλήρωση των ηλεκτρολογικών εργασιών είναι 10.000,00 ευρώ, για τον εξοπλισμό του χώρου εστίασης επίσης 10.000,00 ευρώ, για την ολοκλήρωση της κεντρικής θέρμανσης 16.000,00 ευρώ, ενώ δεν διευκρινίζεται το κόστος για την ολοκλήρωση του περιβάλλοντος χώρου με την τοποθέτηση ξύλινων κιγλιδωμάτων. Επίσης, η μη έκδοση σήματος λειτουργίας του ΕΟΤ δεν μπορεί να θεραπευθεί από την σε αντίγραφο προσκομισθείσα, .../10.2.2014 απόφαση προέγκρισης ειδικού σήματος λειτουργίας του ΕΟΤ για πέντε (5) διαμερίσματα και δέκα (10) κλίνες, προεχόντως διότι το εγκριθέν επενδυτικό σχέδιο αφορούσε σε μονάδα δέκα (10) διαμερισμάτων και είκοσι (20) κλινών. Ανεξαρτήτως των παραπάνω, οι ελλείψεις που διαπιστώνονται είναι ουσιώδεις και καθιστούν το έργο μη λειτουργικό, τούτο δε παρά τη παρέλευση ικανού χρονικού διαστήματος από την έναρξη κατασκευής του και την παρέλευση του χρόνου ολοκλήρωσής του, μετά από σειρά παρατάσεων (31.12.2010). Σημειωτέον δε ότι, στο από 14.5.2018 υπόμνημά της, η ίδια αναφέρει ότι το φυσικό αντικείμενο δεν έχει, ακόμα, ολοκληρωθεί. Υπό τα δεδομένα αυτά και ενόψει της φύσης και της σοβαρότητας των παρατυπιών και της ματαίωσης κατ' ουσίαν του σκοπού της επένδυσης, παρίσταται, κατά τη κρίση του Δικαστηρίου, δικαιολογημένη, με βάση τους όρους ένταξης και το οικείο κανονιστικό πλαίσιο, η ανάκτηση της χρηματοδότησης του θέματος, χωρίς να τίθεται ζήτημα παραβίασης της αρχής της χρηστής διοίκησης ή της αναλογικότητας, αφού δεν συντρέχει ο όρος της επιλεξιμότητας των σχετικών δαπανών ήτοι η εμπρόθεσμη ολοκλήρωση και η θέση σε αυτόνομη λειτουργία της χρηματοδοτούμενης μονάδας. Αλυσιτελώς δε προβάλλεται από την εκκαλούσα ότι το μεγαλύτερο μέρος της επένδυσης έχει υλοποιηθεί και ότι επιθυμεί την ολοκλήρωση και λειτουργία της ξενοδοχειακής της μονάδας, δοθέντος ότι οι περιστάσεις αυτές δεν δικαιολογούν ούτε την καταβολή ούτε τη διατήρηση της κοινοτικής συνδρομής.

VI. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω και μη υπάρχοντος άλλου λόγου έφεσης, η ένδικη έφεση πρέπει να απορριφθεί και να διαταχθεί η κατάπτωση του κατατεθέντος παραβόλου υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου (βλ. άρθρο 73 παρ. 4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ν. 4129/2013).

Διά ταύτα

Απορρίπτει την έφεση. Και

Διατάσσει την κατάπτωση του κατατεθέντος παραβόλου υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 15 Οκτωβρίου 2019.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΤΣΙΚΕΡΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΠΕΛΑΓΙΑ ΚΡΗΤΙΚΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριό του, στις 3 Μαρτίου 2020.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΠΕΛΑΓΙΑ ΚΡΗΤΙΚΟΥ